

مقایسه تأثیر کپسول مفا میک اسید و زیره بر شدت قاعدگی دردناک اولیّه دختران

دکتر فاطمه توسلی *

جمیله شریفیان ^

سید رضا مظلوم †

قاعدگی دردناک اولیّه بدون پاتولوژی لگنی در ۵۰ درصد زنان وجود دارد. عوارض جانبی داروهای رایج در درمان قاعدگی دردناک، سبب شدت تا تحقیقی به منظور مقایسه تأثیر کپسول مفا میک اسید و زیره، بر شدت قاعدگی دردناک اولیّه در دختران دبیرستانهای شهر مشهد انجام دهیم. پژوهش حاضر از نوع کارآزمایی بالینی تصادفی است و تعداد ۵۰۰ نفر از دانش‌آموزان مجرد ۱۸-۱۴ ساله دبیرستانی، مبتلا به درد قاعدگی، در ۴ ناحیه شهر مشهد، در ۵ گروه ۱۰۰ نفری تقسیم گردیدند. روش سنجش درد به وسیله جدول شدت درد قاعدگی، طبق سیستم معیار چند بعدی گفتاری به ۴ درجه صفر، یک، دو و سه تقسیم بندی شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمونهای آماری مجذور کای، آنالیز واریانس، آنالیز واریانس یک طرفه، آزمون توکی، آنالیز کوواریانس و تی زوج شده استفاده شد. نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که مصرف کپسول زیره در گروههای مختلف باعث کاهش درد قاعدگی شده است. در بین گروههای مصرف کننده زیره، دوز هر ۸ ساعت ۲ عدد، کمترین شدت درد را داشته‌اند که تقریباً معادل کپسول مفا میک اسید هر ۸ ساعت یک عدد بوده است. همچنین بین شدت درد قاعدگی در سیکل صفر در گروههای مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری وجود دارد و بین کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل اول و دوم نسبت به سیکل صفر (سیکل قبل از استفاده از دارو) بر حسب گروه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

کلمات کلیدی: قاعدگی دردناک؛ زیره؛ مفا میک اسید.

* متخصص بیماریهای زنان و استادیار دانشگاه علوم پزشکی مشهد

^ کارشناس ارشد مامایی دانشگاه علوم پزشکی مشهد

† کارشناس ارشد پرستاری - عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی مشهد

مقدمه

استفاده از گیاهان دارویی، به قدمت عمر انسان است. تا چند دهه گذشته، آنچه که به عنوان دارو مورد استفاده قرار می‌گرفت؛ از منابع طبیعی و به طور عمده از گیاهان بدست می‌آمد (۱ و ۲). تجربه چند دهه اخیر نشان داد که داروهای صناعی با تمام کارایی، اثرات نامطلوب بسیاری به همراه دارند. به همین دلیل امروزه بازگشت به استفاده از گیاهان دارویی مورد توجه بسیار قرار گرفته است (۳). داروهای ضد التهاب استروئیدی، مؤثرترین داروها در درمان قاعدگی دردناک اولیه به حساب می‌آید و در ۹۰-۸۰ درصد موارد، درمان با این داروها موفقیت‌آمیز است ولی دارای عوارض گوارشی می‌باشند (۴). گیاه زیره جهت درمان بیماریهای دستگاه گوارش، تأخیر وقوع قاعدگی و قاعدگی دردناک مفید است. درد قاعدگی یکی از شایعترین مشکلات ژنیکولوژی است و قاعدگی دردناک اولیه بدون پاتولوژی لگنی در ۵۰ درصد خانمها وجود دارد. مطابق بررسیهای انجام شده ۱۲-۱۰ درصد دانش‌آموزان به علت درد قاعدگی شدید، ۱ تا ۳ روز در ماه قادر به ادامه فعالیت معمول خود نیستند (۵، ۶ و ۷).

عوارض جانبی فراوان داروهای رایج در درمان قاعدگی و هزینه اقتصادی گزاف واردات مواد اولیه این داروها از کشورهای خارجی، ما را بر آن داشت که تحقیقی در زمینه مقایسه تأثیر کپسول مفنمیک اسید و زیره بر شدت قاعدگی دردناک اولیه دختران دبیرستانهای شهر مشهد انجام دهیم. امید است با معطوف نمودن نظر جامعه پزشکی و داروسازی به اهمیت گیاهان دارویی و تشویق آنها به تجویز داروهای گیاهی، موجب گسترش گیاه درمانی در کشور شده و بدین ترتیب گامی در جهت خودکفایی دارویی برداشته شود.

روش پژوهش

نوع مطالعه، کارآزمایی بالینی تصادفی می‌باشد. حجم نمونه این پژوهش، ۵۰۰ نفر دانش‌آموزان مجرد ۱۸-۱۴ ساله دبیرستانی که سیکلهای منظم قاعدگی داشته می‌باشند و در ۵ گروه ۲۵ نفری و از ۴ ناحیه شهر مشهد به طور تصادفی انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای و به شیوه خوشه‌ای، تصادفی و مبتنی بر هدف بود.

گروه‌های مورد مطالعه عبارتند از:

- گروه اول: مصرف کنندگان کپسول زیره، محتوی ۶۵ میلی گرم زیره پودر شده، هر ۸ ساعت یک عدد در سه روز اول برای دو سیکل قاعدگی.
- گروه دوم: مصرف کنندگان کپسول زیره، محتوی ۶۵ میلی گرم زیره پودر شده، هر ۸ ساعت دو عدد در سه روز اول برای دو سیکل قاعدگی.
- گروه سوم: مصرف کنندگان کپسول زیره، محتوی ۶۵ میلی گرم زیره پودر شده، هر ۱۲ ساعت یک عدد، در سه روز اول برای دو سیکل قاعدگی.
- گروه چهارم: مصرف کنندگان کپسول پلاسبو، هر ۸ ساعت یک عدد، در سه روز اول برای دو سیکل قاعدگی.
- گروه پنجم: مصرف کنندگان کپسول مفنمیک اسید ۲۵۰ میلی گرمی، هر ۸ ساعت یک عدد در سه روز اول برای دو سیکل قاعدگی.

روش سنجش درد به وسیله جدول شدت درد قاعدگی طبق سیستم چند بعدی گفتاری به ۴ درجه صفر، یک، دو و سه تقسیم شده است. روش درمانی به مدت سه روز اول هر سیکل قاعدگی و برای دو سیکل ادامه داشت. کپسولهای خالی ۵۰۰ میلی گرمی از ۶۵ میلی گرم زیره پودر شده توسط دانشکده داروسازی پر شده و به تعداد مورد نظر در پاکتهای کوچک

بسته بندی گردید. دوز مصرفی روی پاکت نوشته شده بود و بسته حاوی کپسولها برای هر سیکل به طور جداگانه همراه با پرسشنامه به واحد پژوهش داده شد.

جهت تعیین اعتبار علمی، از اعتبار محتوی استفاده شده است و پایایی پرسشنامه بدین صورت بدست آمد که پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از دانش‌آموزان دبیرستانی دچار درد قاعدگی قرار گرفت و پس از بررسی پاسخها، پرسشنامه نهایی تدوین گردید. روشهای آماری مورد استفاده در این پژوهش، آزمون مجذور کای، آنالیز واریانس، آنالیز واریانس یک طرفه، آزمون توکی، آنالیز کوواریانس و تی زوج شده بود.

یافته‌ها

بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد، سن شروع درد قاعدگی در اکثریت افراد مورد پژوهش، (۳۱/۸ درصد) ۱۵ سالگی می‌باشد. در اکثریت افراد مورد پژوهش، میزان خونریزی در حد متوسط (۵۷/۸ درصد) و محل انتشار درد قاعده‌ای (۳۴ درصد) زیر دل که به طرف کمر تیر می‌کشد و کیفیت درد (۵۵/۶ درصد) به صورت قولنجی می‌باشد. حداکثر درد قاعدگی در اکثریت افراد (۳۳/۴ درصد) در روز اول پریود است.

آزمون آنالیز واریانس یک طرفه، بین شدت درد قاعدگی در سیکل صفر (سیکل قبل از استفاده از کپسولهای زیره، مفنامیک اسید و پلاسبو) در گروههای مورد مطالعه، تفاوت معنی‌داری را نشان نمی‌دهد.

بررسی نتایج نشان داد که بین کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل اول و دوم، نسبت به سیکل صفر بر حسب گروهها، تفاوت معنی‌داری وجود دارد و بر اساس آزمون توکی، اختلاف معنی‌داری بین گروه مصرف کننده پلاسبو با گروههای مصرف کننده زیره، هر ۸ ساعت یک عدد نیز با گروههای زیره هر ۸ ساعت دو عدد و کپسول مفنامیک اسید وجود دارد ($P < 0/05$). در گروههایی که زیره مصرف کرده‌اند؛ بیشترین تأثیر مربوط به دوز هر ۸ ساعت دو عدد بوده است و تأثیر این دوز تقریباً معادل کپسول مفنامیک اسید هر ۸ ساعت یک عدد می‌باشد (جدولهای ۱ و ۲).

بر اساس آزمون تی زوج شده، نتیجه می‌شود بین شدت درد قاعدگی در سیکل اول نسبت به سیکل صفر و در سیکل دوم نسبت به سیکل صفر در مصرف کنندگان زیره هر ۸ ساعت یک عدد، هر ۸ ساعت دو عدد، هر ۱۲ ساعت یک عدد، مفنامیک اسید و گروه پلاسبو تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/05$). همچنین بین شدت درد قاعدگی در سیکل اول نسبت به سیکل دوم در مصرف کنندگان زیره هر ۸ ساعت دو عدد، هر ۱۲ ساعت یک عدد و مفنامیک اسید نیز تفاوت معنی‌داری دارد ($P < 0/05$).

جدول ۱: مقایسه میانگین کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل اول نسبت به سیکل صفر بر حسب گروههای مورد مطالعه

گروههای مورد مطالعه	کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل اول	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
کپسول زیره هر ۸ ساعت یک عدد	۰/۷۵	۰/۳۶	۰	۰	۲
کپسول زیره هر ۸ ساعت دو عدد	۱/۰۴	۰/۴۴	۰/۳۳	۰	۲
کپسول زیره هر ۱۲ ساعت یک عدد	۰/۵۶	۰/۳۶	۰	۰	۱
کپسول پلاسبو هر ۸ ساعت یک عدد	۰/۴	۰/۲۸	۰	۰	۱
کپسول مفنمیک اسید هر ۸ ساعت یک عدد	۱/۱۲	۰/۳۹	۰/۳۳	۰	۲

One Wey ANOVA : F = 66.61 D.F = 4 , 495 P<0.05

جدول ۲: مقایسه میانگین کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل دوم نسبت به سیکل صفر بر حسب گروههای مورد مطالعه

گروههای مورد مطالعه	کاهش شدت درد قاعدگی در سیکل دوم	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
کپسول زیره هر ۸ ساعت یک عدد	۰/۸۱	۰/۴۳	-۰/۶۶	-۰/۶۶	۲/۳۳
کپسول زیره هر ۸ ساعت دو عدد	۱/۱۹	۰/۴۵	۰/۳۳	۰	۲/۶۶
کپسول زیره هر ۱۲ ساعت یک عدد	۰/۶۳	۰/۳۸	۰	۰	۱/۶۶
کپسول پلاسبو هر ۸ ساعت یک عدد	۰/۴۵	۰/۳۴	۰	۰	۱/۳۳
کپسول مفنمیک اسید هر ۸ ساعت یک عدد	۱/۲۳	۰/۴۳	۰/۳۳	۰	۲/۳۳

One Wey ANOVA : F = 68.23 D.F = 4 , 495 P<0.05

بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد؛ سن شروع درد قاعدگی در اکثریت افراد مورد پژوهش (۳۱/۸ درصد) ۱۵ سالگی می‌باشد. جمیزسون و همکاران (۱۹۹۶) نیز طی مطالعه‌ای دریافته‌اند که اغلب حالات شدید درد قاعدگی قبل از ۲۰ سالگی رخ می‌دهد (۷).

نتایج تحقیق نشان داد که شدت درد قاعدگی در سیکل صفر در گروه‌های مورد مطالعه، تفاوت معنی‌داری ندارد و مصرف زیره باعث کاهش درد قاعدگی در سیکل اول و دوم نسبت به سیکل صفر در واحدهای مورد پژوهش شده است و در گروه‌هایی که زیره مصرف کرده‌اند؛ بیشترین تأثیر مربوط به دوز هر ۸ ساعت دو عدد بوده است و تأثیر این دوز تقریباً معادل کپسول مفنمیک اسید هر ۸ ساعت یک عدد می‌باشد.

با استفاده بیشتر از داروهای گیاهی می‌توان از عوارض جانبی داروهای صنعتی کاست (۸). تیموری (۱۳۷۷) مطالعه‌ای تحت عنوان "اثر عصاره گیاه بابونه بر دیسمنوره" انجام داد. میزان بهبودی در کل افرادی که بابونه مصرف کرده‌اند، بیش از گروهی است که شبه دارو مصرف نموده‌اند و چنانچه عصاره بابونه قبل از شروع درد مصرف گردد در تسکین دیسمنوره مؤثر خواهد بود (۲). زیره با مکانیسم ضد اسپاسم در درمان دل پیچه کودکان، قولنج‌ها و درد قاعدگی مورد استفاده

قرار می‌گیرد (۱). نتیجه مطالعه فوستر و همکاران (۱۹۸۰) نیز بیانگر تأثیر ضد اسپاسمی عصاره الکلی زیره سیاه بر ایلئوم جدا شده خوکچه هندی بود (۸).

بر اساس یافته‌های مطالعه حاضر، زیره داروی مؤثر بر درد قاعدگی بوده است. استفاده از دوز بالای زیره جهت تأثیر مشابه آنتی پروستاگلاندین‌ها نیاز به مطالعات بیشتری است تا در صورت مثبت بودن نتایج به اشکال دارویی مورد استفاده جامعه در آمده و جایگزین داروهای شیمیایی با عوارض جانبی گردد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه مشهد جهت تأمین هزینه طرح، راهنمایی‌های ارزشمند جناب آقای دکتر حسین عرفایی، سرکار خانم پروین سالاری و سرکار خانم فیروزه شفیعی قدردانی می‌نمایم.

Abstract

Comparison of the effect of Mefenamic acid and carumcarvi on the severity of primary dysmenorrhea in Mashhad high school students (1999-2000).

Background and purpose: About 50% of women experience primary dysmenorrhea with no evidence of primary pelvic disease. Current drugs for the treatment of primary dysmenorrhea had contraindication as for mefenamic acid and carumcarvi in primary dysmenorrhea. **Materials and Methods:** This research was a prospective randomized clinical trial study. The cases were 500 high school students (14 - 18 years) with primary dysmenorrhea randomly allocated into five groups with 100 cases in each group. Group I took one carumcarvi cap carumcarve bid, Group IV placebo cap tid and group V one mefenamic acid cap tid. All of these groups were evaluated for 1-3 days in two cycles. **Results:** There was significant difference in pain relief between placebo group and other groups. There was a significant difference between group 3 with other groups of carumcarvi and mefenamic acid group, and also between group I and group II and mefenamic acid. **Conclusion:** Use of 2 caps of carumcarvi tid is more effective than the other groups of carumcarvi and there was not significant difference in pain relief between group II and mefenamic acid group.

Keywords : Mefenamic acid ; Carumcarvi ; Primary dysmenorrhea .

منابع

۱ - زرگری، علی. گیاهان دارویی. جلد دوم، چاپ پنجم، تهران انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۰. صفحه ۵۱۵ -

۵۰۹

۲ - تیموری، مریم. "مطالعه اثر عصاره گیاه بابونه بر دیسمنوره"، پایان‌نامه درجه دکترا. دانشگاه علوم

پزشکی مشهد، دانشکده پزشکی، ۷۷-۱۳۷۶، صفحه ۲۳-۲۱.

۳ - صمصام شریعت، هادی، معطر، فریبرز. درمان با گیاه و مبنای نسخه پیچی گیاهی. چاپ اول تهران، انتشارات روزبهان، ۱۳۶۲، صفحه ۵۴.

- 4 - Jamieson DJ, Steege Jf. "The prevalence of Dysmenorrhea, dyspareunia, plevic pain and Irritable bowel syndrom in primary care practices obstet Gynecol. 87(1). 1996 Jan. PP 55-8.
- 5 - Benassi L, etal. "Effectiveness of Magnesium Pidolate in the Prophylactic Treatment of Primary dysmenorrhea" Clin Exp obstet Gynecol. 19(3). 1992. PP 176-9.
- 6 - Gol-Lm, Soldium - aa, Warren - MP. "Primary Dysmenorrhea and physical activity " med - Sci - Sports - Exerc. 30(6). 1998. PP 906-9.
- 7 - Hendriks H. Batterman - s. "Determination of carvon in carvi aetheroleum and menthae crispac aetheroleum. Pharm - weekbl. 108. 1973. PP 129-134.
- 8 - Dawood MY. Dysmenorrhea in, JOHN. J. SCIARRA. SCIARRA Gynecology and Obstetrics, Philadelphia J. B Lippincot company, V 5 . 47. 1995. PP 1-10.
- 10 - Forster HB . Niklas H. Lutz S. "Anti Spasmodic effects of some medicinal plants" Planta - med . 1980 (40) : 309-319 .
- 11- Abad A. etal . A etal. "Synthesis of Homochiral Phenanthrones from carvon" synlett 1994 . 1994(9) : 733-735.
- 12- Harlow SD. ParkM. "A longitudinal study of Risk factor for the occurance duration and severity of menstrual cramps in cohort of college women " . Br . J. Obstet . Gynecol , 1996 ; 103(11): 1134-42.
- 13 - Lawrence s. N. "Dysmenorrhea " Adolescent Health care . Urban & Schwarzen berg . 1984 , P: 459 - 461 .
- 14- Reeder J. Martin L. Giffin k . Maternity Nursing Family , Newborn and women's Health care . 18ed. Lippincot , Philadelphia , Newyork , 1997 : 235 - 238 .
- 15- Sadykov U. etal . "Composition and pharmacologic activity of essential oil from Bunium Persicum Boisskhim. Farm , 25 (9) : 73-75 .
- 16- Shibata T . Morimoto T. Suzuki A . "The effect of shakuyaku-kanzo - to on prostaglandin production in human uterine myometrium" . Nippon Sanka - Fujinka - Gakkai - Zasshi . 1996 , 48(5) ; 321-7.
- 17- Taner CE. Hake verdi AV. Erden AC. "Mentrual disorders and pelvic Pain after sterilization Adv – Contracept. 1995 DEC , 11(4) : 309 -15.
- 18- Zheng G. etal. "Anethofuran, carvon and limonene : Potential cancer chemopreventive Agents from Dill wedd oil and Carawy oil " Planta Medica. 1992 , 58(4) : 338-341.

۲۰- شهری، اشرف. "بررسی اثرات ضد باکتری و ضد قارچی اسانس زیره سیاه و سبزی. پایان نامه درجه دکترا. دانشگاه علوم پزشکی مشهد. دانشکده داروسازی. ۱۳۷۴. صص ۱-۲.

۲۱- طالبی، مهدیه. "اثر برونکودیلاتوری و آنتی کلینرژیکی عصاره گیاه زیره سیاه بر تراشه جدا شده خوکچه هندی". پایان نامه درجه دکترا. دانشگاه علوم پزشکی مشهد. دانشکده داروسازی. ۱۳۷۵. صص ۷۶-۷۵ و ۸-۹.

۲۲- مبنای طب کودکان نلسون. ترجمه استادان دانشگاههای علوم پزشکی تهران، ایران، مشهد، بهشتی. ویرایش دوم. تهران: انتشارات ارجمند. ص ۲۳۶.

۲۳- آیینی، چی، یعقوب. مفردات پزشکی گیاهان دارویی ایران. چاپ اول. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۱۳۶۵.

صص ۴۶۷-۵۹۸.